

Koldingbogen

ÅRSTAL:	1982
FORFATTER:	Paul Platz
TITEL:	Del-restaurering af Helligkorsgade 18
KORT RESUME:	Opført 1589, restaureringer gennem tiden, senest 1982

Del-restaurering af Helligkorsgade 18

af Paul Platz

Bygningens status og stand

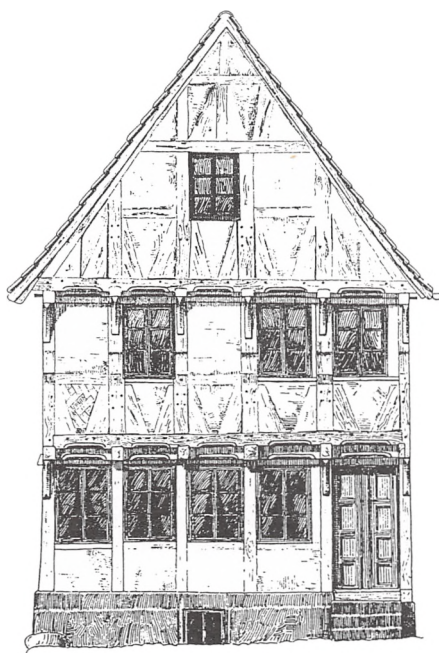
Opført i 1589 er huset nu den ældste bevarede bygning i Kolding. Bemærkelsesværdig er huset med sin høje kampestenssokkel, stejle rejsning, sin fra andre huse adskilte beliggenhed med gavl til gaden, samt tillige at huset ikke har undergået større ændringer gennem de forløbne fire århundreder.

Husets stil er af nordtysk afstamning og er karakteristisk ved sine stokværksfremspring, hvor »knægte« gentages to gange og anvendes desuden som støtte for skalkene der bærer det store tagudhæng.

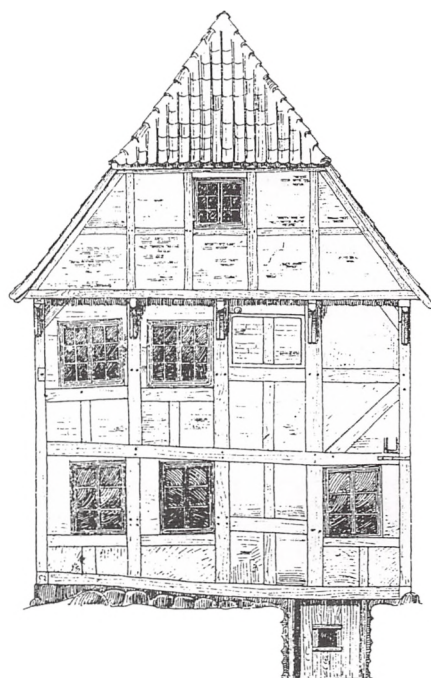
Gadegavlen pynter sig med disse stokværksfremspring, idet små bjælkehoveder og knægte, tapede i den bagved stående faste gavlbinding giver det udseende af, at huset er knægtbygget. Husets virkelige konstruktion skal dog ikke findes i gavlene, men derimod i de skjulte langsider, som er byggede med højstolper.

Tagkonstruktionen er udført som saddeltag med traditionel hanebånd i 9 fag med halvvalm til havesiden. Oprindelig var huset kun omtrent halvt så langt som nu. De sidste 4 fag mod haven er bygget til forholdsvis kort tid efter 1589. Fagdybden svinger fra 150–160 cm, hvilket har nødvendiggjort en styrkelse af lægterne med en mellemafstivning.

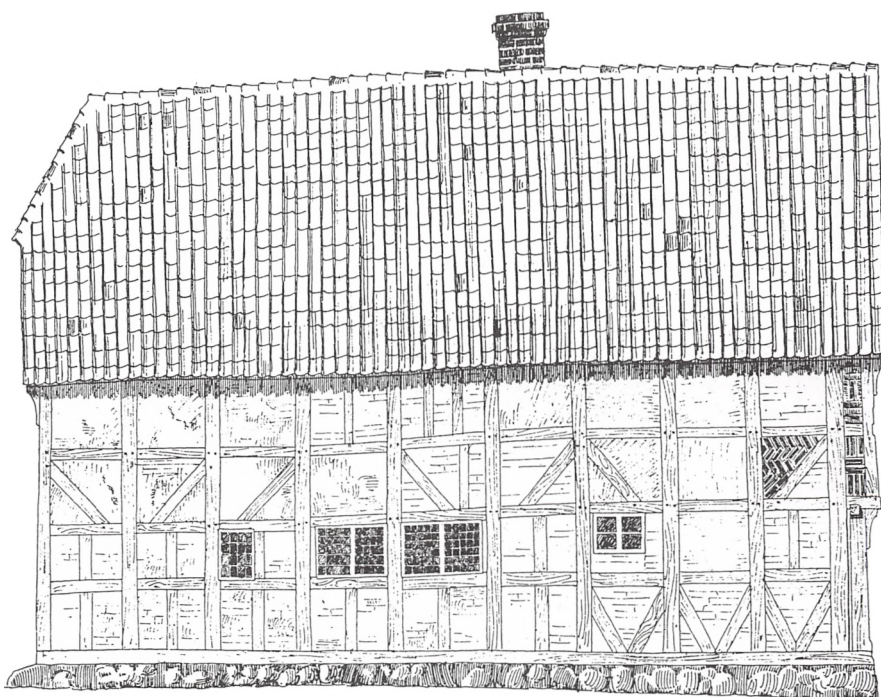
Vindskeder af gammel oprindelse er senere tilføjet og udført som underliggende afdækning med

Gavl mod gaden, opmålt 1915.

Gavl mod haven, opmålt 1915.

Østside, opmålt 1915.

»staf« fastgjort til bindingsværk, herpå vindskede med savsnitsudskæring og overliggende dækbrædt. Disse samt de tidligere tagsten stammer formodentlig fra den store restaurering, som blev forestået af arkitekt Christian Borch i 1916. Den seneste restaurering

blev foretaget i 1939 under ledelse af arkitekt J. K. Jepsen.

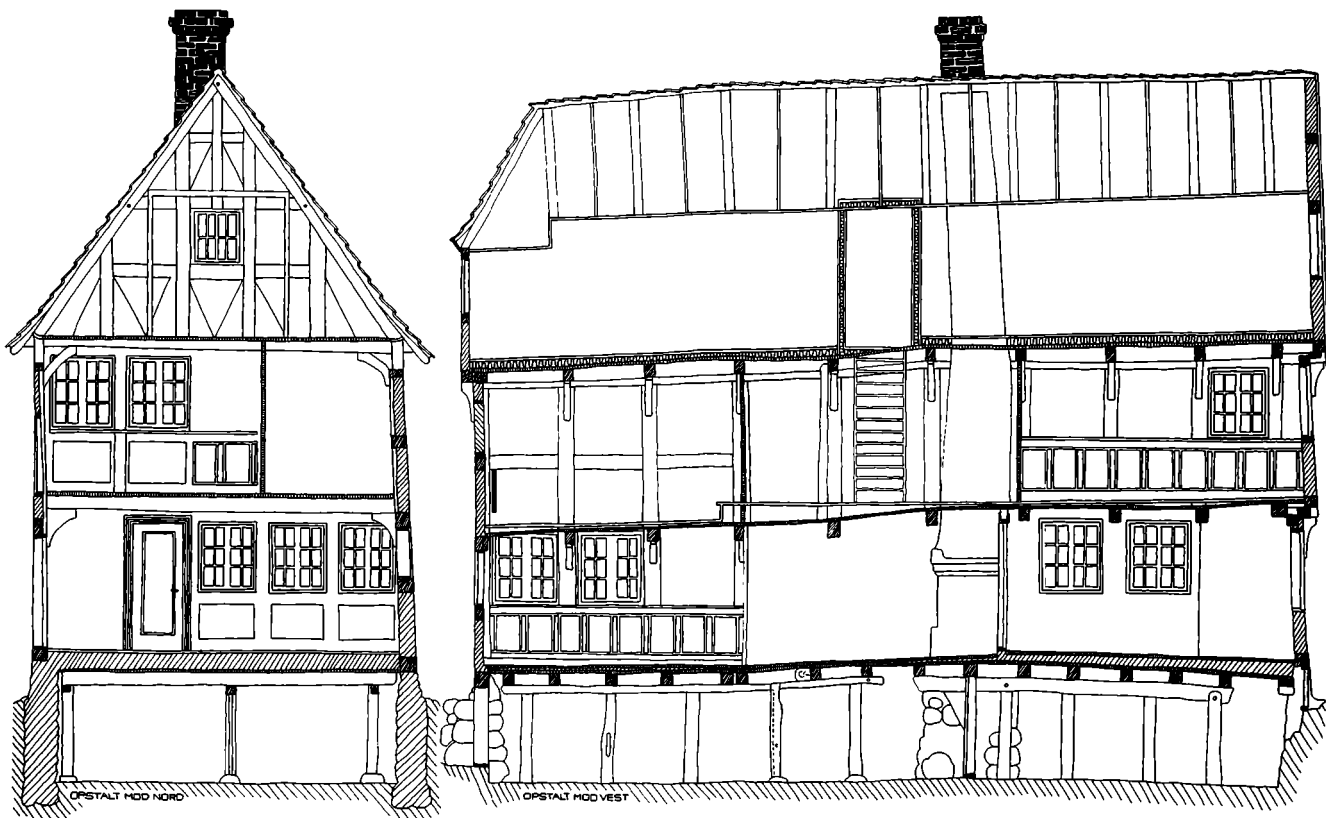
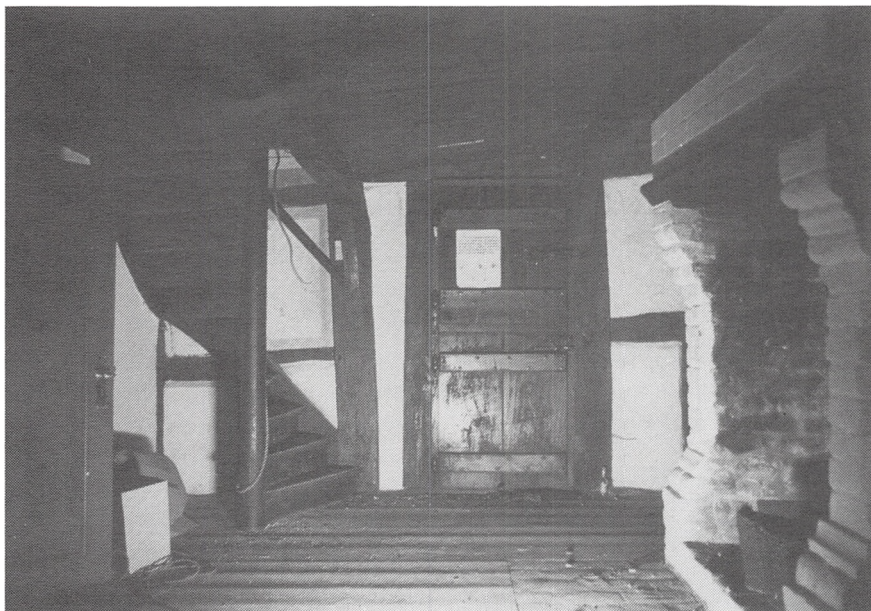
Foranstående er indledning til det projektmateriale, der blev udført i vinteren 1982, for udskiftning af tag. Heri afsløres det, at der i husets nyere historie er sket ting, som har gjort at netop dette

borgerhus står som et af byens bedst bevarede huse. – Nemlig to omfattende istandsættelser, i henh. 1915 og 1937. Men allerede før 1915 er der sket det særlige at huset har været beboet i en menneskealder af skomager P. M. Møller der var kendt som original, antikvitetsamler og arkæolog. Skomagermester P. M. Møller havde bl.a. benyttet sit liv til at vedligeholde ejendommen i Helligkorsgade, således at huset ikke har undergået væsentlige ændringer som ikke er registreret siden midten af 1800-tallet.

Skomager P. M. Møller har gjort optegnelser, ladet tegne inventar efter fundne dele, alkover og paneler fra 1600-tallet.

I 1915 dør skomagermester P. M. Møller og et konsortium overtager ejendommen og henvender sig til en museumsmand, Christian Axel Jensen for at få en vurdering af husets bevaringsværdi, idet Jensen har kendt P. M. Møller og allerede havde foretaget en

Interiør stueetage med kogested og vindeltrappe til 1. sal.

Tværsnit og indvendig opstalt mod nord.

Længdesnit og indvendig opstalt mod vest. Restaureringsprojekt 1982.

registrering i 1899. Koldingarkitekten Chr. Borch udarbejder samtidig opmålinger af de værende forhold og projekt for istandsættelse og indretning af smålejligheder. Alle foranstående oplysninger er dukket op, dels i form af gamle tegninger og regnskaber i Kolding kommunebibliotekers lokalhistoriske samling, dels i form af Christian Axel Jensens registrering som findes i kopi på Museet på Koldinghus.

I 1937 foretages en istandsættelse ved arkitekt Jepsen, Kolding. På dette tidspunkt indrettes huset med erhvervslokaler som nu, disse lokaler har før Turistbureauet tjent som damefrisørsalon. Fra denne periode savnes tegningsmateriale.

Ejendommen Helligkorsgade 18 er af alle koldingensere kendt som

»Turistbureauet«, idet Kolding Turistbureau ikke blot tager sig af udefra kommende turister, men også gennem bl.a. »Kolding Træf« er et udstrakt serviceorgan for byens borgere. Byens borgere kender derfor det veloplagte personale i huset med den særlige spændende atmosfære, men få har vidst at personalet tidligere frøs sig igennem vintrene i det utætte bindingsværkshus med et primitivt og nedslidt varmeanlæg fra 1937. At mennesker fik kløe i håret, og skrivemaskiner brød sammen på grund af ustandselig drys af skidt fra etageadskillelserne. Det lagde dog en dæmper på støvet, når det regnede, da taget også var meget nedslidt og utæt. – Årsagerne til disse problemer var flere. Dels var det gamle borgerhus forhen kun nødvendigt vedlige-

holdt, og dels har huset aldrig været beregnet til det vi forventer i dag af et indeklima på ca. 20°. For sagen er, jo mere man fyrer, jo mere revner og sprækker huset, jo mere trækker det, så det er jo en ond cirkel. Det helt udtørrede lerindskud dryssede ud mellem revnerne i loftbrædderne når de tunge bybusser kørte gennem Helligkorsgade.

Nu er den tunge trafik blevet flyttet til Brostræde, hvilket er en velkommen aflastning for de gamle huse, der rystes i deres grundvold hver gang en vogn kører forbi.

Huset ejes nu af Kolding Kommune, og administreres almindeligvis af borgmesterkontoret, hvor man længe har vidst, at huset var i begyndende forfald. Men da både riget og kommunen fattes penge var gode råd dyre. Byens vise fædre m/k fandt dog udvej ved at lade tagarbejdet starte delvis som beskæftigelsesarbejde for langtidsledige bygningshåndværkere, således at arbejdet blev udbudt på betingelse af at halvdelen af de beskæftigede skulle være langtidsledige, og som daglig tilsynsførende må vi sige at det har været en god arbejdsplads, hvor byen har fået noget for pengene.

Nyere historie

Nedslidningen af ejendommen, især det utætte tag og fyringsøkonomien har længe været et kendt problem. Umiddelbart har ingen turdet tænke på hvad en traditionel totalrestauration ville koste. Kolding besluttede derfor som meget rimeligt er, kun at gøre det nødvendige. Udskiftning af taget blev puttet ind i en pulje og udbudt som delvis beskæftigelse af langtidsledige bygningshåndværkere. Miljøministeriet fulgte op med at bevilge merprisen på håndlavede tagsten, som hører et sådant hus til. – Beslutningen var taget og Turistbureauet flyttede i vinterens kulde midlertidigt ind i Kloster-

Helligkorsgade 18 ca. 1900.

gården. Da huset nu var rømmet blev der taget stilling til at lade udarbejde et projekt for energibesparende foranstaltninger, dvs. udskiftning af varmeanlægget, og isolering i det omfang det ville være muligt i et bindingsværkshus uden at berøve et sådant hus sin særlige karakter. Varmeisoleringen er sket ved at isolere mod kælder og loftrum. – Ydervæggene er i arbejdsrummene forsynet med træpaneler i højde ned vinduesbrystningerne. Der er her taget udgangspunkt i bestående paneler i værelset på 1. sal. Bag både ny og gamle paneler er der isoleret, og der er udvist stor varsomhed hermed. Nyt varmeanlæg er etableret.

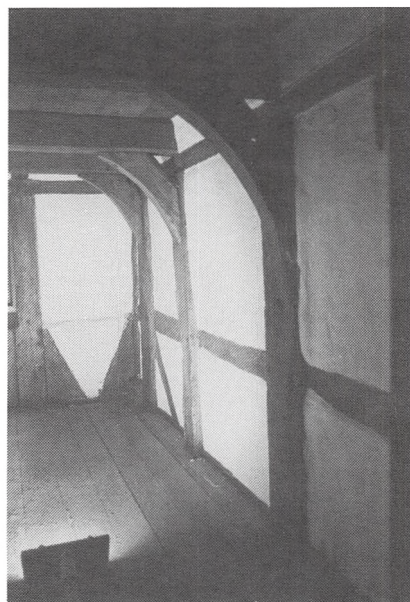
Endelig er toiletforholdene ajourført således, at turistchefens kontor ikke længere skal tjene som forrum til toilettet og køkkenet. De bygningsdele som er berørt af disse såkaldte energibesparende foranstaltninger er blevet malet indstemt med farver der fandtes i huset i forvejen, medens øvrigt er urørt. En og anden ville måske have fundet at flere detaljer burde have været omfattet af restaureringen men den økonomiske nødvendighed kan i en sådan sag også opleves positivt, forstået således at man ikke forfalder til »overrestaurering« med fare for at fjerne husets egentlige identitet.

Kan man ikke gøre alt må man prioritere. Nu er tagværket istandsat og gammelt tømmer konserveret. Nye tagsten er oplagt, varmekorholdene er ajourført. For husets sundheds skyld overvejes i øjeblikket hvordan man skal tackle den udvendige vedligeholdelse. I den bedste mening er huset blevet malet med syntetisk maling, – hvilket imidlertid hindrer huset i at »trække vejret«. Dette forhold må ændres ved at huset igen kalkes, i modsat fald vil huset hurtigt forfalde. Der skal også tages stilling til husets vinduer, de nuværende er meget tyskprægede, men huset er jo også et gammelt græn-

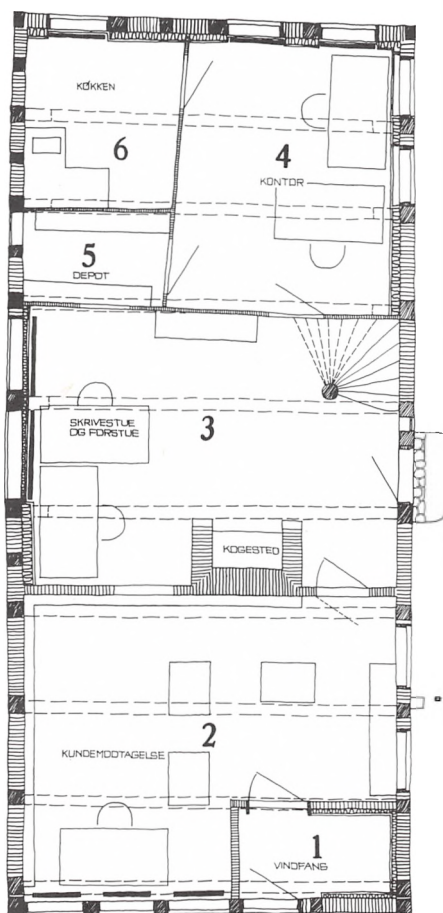
setilfælde. Til disse vurderinger vil gamle opmålinger og optegnelser være en uvurderlig støtte.

Helligkorsgade 18 er nu igen »beboet« af Turistbureauet, og sammen med personalet er det med relativ små midler lykkedes at passe det gamle standardinventar ind således, at vi i dag har en moderne arbejdsplads i en historisk ramme, hvorfra turister og byens borgere kan betjenes.

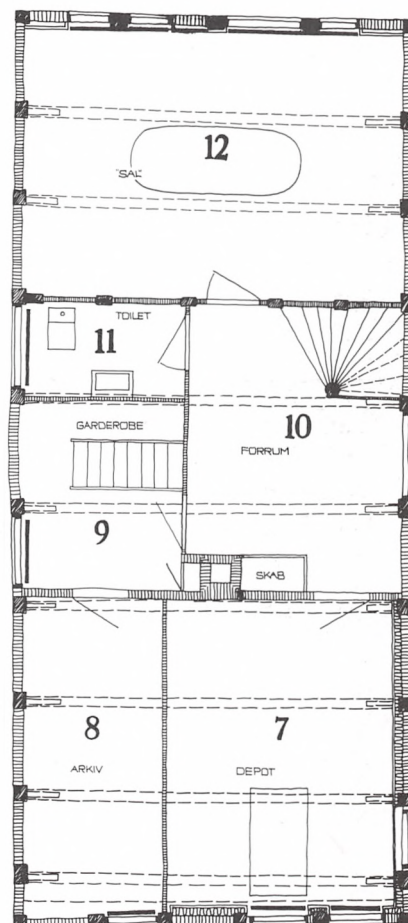
Restaureringsarbejdet er forestået af husbygningsingeniør A. Vajnø Jeppesen og arkitekttegnerstuen, Pakhustorvet ApS v./Paul Platz. Hovedentreprenør J. Gilling.

Interiør 1. sal.

*Plan af stueetage.
Restaureringsprojekt 1982.*

Plan af 1. sal.